

שקלא וטריא

סכום על דף היומי

לעלו שמות
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערי שיתקיים תורתו) שנאמר
(משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

הידושים לד

[משנה] כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות

ת"ר איזוהי מצות עשה שהזמן גרמא ?

סוכה, ולולב, שופר, וציצית, תפילין קיט, סובר שלילה לאו זמן תפילין הוא, אי נמי, שבת ויו"ט לאו זמן תפילין.

איזוהי מצות עשה שלא הזמן גרמא ?

מזוזה מעקה השבת אבידה ושילוח הקן.

(קושיא) וכללא הוא !? הרי מצה, לילה הראשונה, שהוקש איסור אכילת חמץ לאכילת מצה, שמחה ברגל ושמחת בחגך... ובתך, הקהל - דמצות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות?

ותו, והרי תלמוד תורה, שלמדנו לעיל, פריה ורביה, כדכתיב פרו ורבו... וכבשוה' דרונו של איש לכבוש, ופדין הבן, דלאו מצות עשה שהזמן גרמא הוא ונשים פטורות !?

(תירוץ) אמר רבי יוחנן אין למדין מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בו 'חוץ' ומוכיח מהמשנה הבאה:

דתן בכל מערבין עירובי חצרות ומשתתפין שיתופי מבואות חוץ מן המים ומלח למרות שגם כמהין ופטירות אין מערבין שהם לא סועדים.

מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות – מקור הדין

הגמרא שואלת היכן מקור הדין שנשים פטורות. ונקדים הקדמה - מצינו לגבי מצות תפילין, שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות, והתפילין עצמן, נלמד מתלמוד תורה. הגמרא שואלת מדוע תפילין אינו לומד מזוזה לחייב נשים, במקום מלמד מתלמוד תורה לפטורה. ובנוסף הגמרא תבאר מדוע לא לומדים משלושת המצות היוצאות מהכלל שהם חייבות, דהיינו שמחה, והקהל ומצה, לכל התורה כולה.

גמר במה מצינו מתפילין: מה תפילין נשים פטורות אף כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות,

למטה נביא את הפסוקים של הפרשה ראשונה ושנייה של ק"ש, שלומדים מהם שהאשה פטורה מתפילין. הגמרא מקשה מדוע לא לומדים מזוזה, המופיע מפרשה זו, להיפך, דהיינו שכמו שהם חייבות במזוזה, ה"ה לגבי תפילין:

פרשת ראשונה -

[תלמוד תורה] ושננתם לבניב ולא לבנותך ודברת גם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:
[תפילין] וקשרתם לאות על-ידך וקיו לטטפת בין עיניך:
[מזוזה] וכתבתם על-מזוזות ביתך ובשעריך

פרשה שניה -

[תפילין] ושמתם את-דברי אלה על-לבבכם ועל-נפשכם וקשרתם אתם לאות על-ידכם וקיו לטטפת בין עיניכם:
[תלמוד תורה] ולמדתם אתם את-בניכם לדבר גם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך:
[מזוזה] וכתבתם על-מזוזות ביתך ובשעריך:

ותפילין עצמם גמר לה מתלמוד תורה : מה תלמוד תורה נשים פטורות אף תפילין נשים פטורות.

(קושיא) ונקיש תפילין למזוזה ? ותלמד כמו שהם חייבות במזוזה ה"ה לגבי תפילין. **(תירוץ)** תפילין לתלמוד תורה איתקיש בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה,

תפילין למזוזה בפרשה שניה לא איתקיש כמו שמופיע למעלה שתלמוד תורה מפסיק.

(תירוץ) ונקיש מזוזה לתלמוד תורה בפרשה שנייה, ויהיו פטורות ממזוזה.

(תירוץ) דכתיב לגבי מזוזה למען ירבו ימיכם גברייל בעי חיי, נשי לא בעי חיי !?

מדוע הוצרך מיעוט לגבי סוכה ומצות ראה

בינתיים, מצינו מקור בתורה שנשים פטורות ממצות עשה שהזמן גרמא. לפי זה הגמרא מקשה מדוע במצות סוכה וראה ('ראה כל זכורך') הוצרך הפסוק לפטור אותן, הרי יכולים ללמוד מתפילין:

והרי **סוכה** דמצות עשה שהזמן גרמא דכתיב בסוכות תשבו שבעת ימים טעמא

דכתב רחמנא האזרח להוציא את הנשים, הא לאו הכי נשים חייבות?

א. אמר אביי איצטרך סלקא דעתך אמינא הואיל דכתיב בסוכות תשבו תשבו - כעין תדורו: מה דירה איש ואשתו, אף סוכה איש ואשתו.

[עד כאן דף לד עמוד א]

ב. ורבא אמר איצטרך סד"א נילף חמשה עשר - חמשה עשר מחג המצות - מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות, צריכא.

(קושיא) והרי **ראה** וטעמא דכתב רחמנא זכורך להוציא הנשים, הא לאו הכי נשים חייבות?

איצטרך סד"א נילף ראה ראה מהקהל ושם כתוב לבא כל ישראל ליראות וכתוב 'האנשים, נשים וטף'.

מדוע לא ילפינן משמחה, מצה והקהל לחיובא

למדנו לעיל בבבביתא, שמצות מצה, שמחה והקהל נשים חייבות. עתה, הגמרא מקשה מדוע לומדים מתפילין לפטור ולא לומדים מהן בבבין אב לכל התורה לחייבם.

(תירוץ) נילף משמחה לחיובא.

(תירוץ) אמר אביי שאין מצות על האשה אלא אשה בעלה משמחה קילא. ואלמנה, בענייה

דיבר הכתוב המצווה מוטלת בשרויה אצלו ליתן לה מאכל, משתה וכלי פשתן.

(קושיא) ונילף מהקהל!?

(תירוץ) משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים.

עתה, שואלת הגמרא מצד אחר, איך יכולים ללמוד מתפילין שהרי:

(קושיא) אי הכי תפילין וראה נמי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים?

צריכי - שאינם שני כתובים הבאים כאחד, מכיוון שאין יכולים ללמוד אחד מהשני, כדלהלן:

דאי ולא כתב ראה - הוה אמינא נילף ראה ראה מהקהל לחייבן.

ואי לא כתב תפילין - הוה אמינא אקיש תפילין למזוזה.

צריכא לכתוב שניהם ולכן אינו נחשב לשני כתובים הבאים כאחד.

(קושיא) אי הכי מצה והקהל נמי צריכי - ואז חוזרת השאלה: למה לא לומדים מהם

לחייבן בכל התורה כולה.

עתה, מוכיחה הגמרא שאפשר ללמוד הקהל ממצה ולמרות זאת כתבה התורה את

הקהל, ולכן אין מלמדים.

למאי צריכי ?

אמזוזה כדאמר הכא מיהו אין סברא לומר דנחייבו נשים בתלמוד תורה משום סברא דגברי בעי חיי וכו' כיון דאשכחן מיעוטא גבייהו כדאמר לעיל והודעתם לבניך ולא לבנותיך אבל מזוזה דליכא מיעוטא כלל אלא משום דרוצה להקיש מזוזה לתלמוד תורה רוצה לפטור נשים יש סברא לומר דאתי סברא דגברא בעי חיי ומפקא מהיקשא ומחייבי נשים במזוזה:

קילא תוספות ד"ה אשה בעלה משמחה. פי' בקונטרס אין חובת השמחה בה אלא על בעלה שישמחה אלמנה מאי איכא למימר פירוש דכתיב בה שמחה דכתיב (דברים טז) והלוי והגר והיתום והאלמנה ומשני בשרויה אצלו כלומר לא נצטווה היא אלא בעניה הכתוב מדבר שנחייבין ב' שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו במאכל ובמשתה וכלי פשתן עד כאן לשון וקשה לר"ת דהיינו בזמן שאין בהמ"ק קיים... אבל בזמן שבהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועוד דמשמע מתוך לשון הקונטרס שאינו חייב להתם בן שאינו צריך לאמו חייב להעלות עולת ראה להר הבית ואם הוא צריך לאמו אינו חייב ופריך עד האינדנא מאן אתייה וקאמר אביי עד הכא דהוה אמיה דמיחייבה בשמחה אתייה ועוד אי שמחה בכלי פשתן זה יכולה לעשות בביתה... ומפרש ר"ת אשה בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה ובאלמנה על ששרויה אצלו אבל היא גופא לא מיחייבא לאתויי שלמי שמחה:

הידושין לד

**בשלמא אי לא כתב מצה - ה"א נילף חמשה עשר - חמשה עשר מחג הסוכות
אלא ולא נכתב הקהל ואנא אמינא: טפלים קטנים שכתוב 'והטף' חייבים, נשים לא
כל שכן?! הילכך הוה להו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים.**

(קושיא) למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר?! [לקמן הגמרא תיישב]

מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות - מקור

עד עתה התעסקנו במצוות שהזמן גרמא, עכשיו הגמרא מקשה גם על המצות שאין
הזמן גרמא מדוע הן חייבות ולא לומדים לפוטרו מהמצות פרטיות (תלמוד תורה, פריה
ורביה ופדיון הבן) שהתורה פטרה אותן.

**ותו, מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות מנלן?
דיליף ממורא מה מורא נשים חייבות אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים
חייבות.**

(קושיא) ונילף מתלמוד תורה?

(תירוץ) משום דהוה ליה תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד.

[עד כאן דף לד עמוד ב]